
III. ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ

УДК 334.732.2

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА КРЕДИТНИХ СПІЛОК

**Б. А. Дадашев, доктор економічних наук;
О. І. Гриценко, кандидат економічних наук**

В умовах формування конкурентного середовища і розвитку конкуренції в галузі перед кредитними кооперативами постає завдання розробити конкурентну стратегію.

Метою розробки конкурентної стратегії не є досягнення запланованих конкретних цифр, розрахунків і аналіз яких роблять у процесі діяльності підприємства. Найважливішим у формуванні стратегії є ретельний аналіз стану конкурентного середовища та діяльності кредитних кооперативів. Розробка конкурентної стратегії складається, як правило, з таких етапів:

- аналіз стану конкурентного середовища в галузі;
- аналіз стану підприємства порівняно з конкурентами;
- стратегічне планування;
- реалізація конкурентної стратегії та її оцінка.

Конкурентна стратегія полягає в тому, щоб максимально гнучко задовольняти невеликі за обсягом (локальні) потреби ринку. Оцінити ефективність розробленої конкурентної стратегії можна зазвичай за допомогою аналізу «вартість – ефективність», мета якого полягає в прагненні порівняти обсяги доходів на одиницю ресурсу, його буде використано для кожного із запланованих заходів. Дану методику не можна застосувати до кредитних спілок, оскільки мета їх діяльності полягає у збереженні вкладів і задоволенні потреб її членів у позикових коштах.

Потреба пошуку нетрадиційних методів вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності кредитних спілок є дуже актуальною і значимою. Одним із таких методів є запровадження рейтингової оцінки як серед членів спілки, так і через порівняння аналогічних суб'єктів господарювання на ринку кредитних послуг.

Цікавими й корисними у вирішенні проблеми формування кооперативного сектора є дослідження В. Зіновчука, В. Гончаренко, Ф. Горбонос, Л. Молдаван, А. Пантелеймоненко, Ю. Ушкаренко, М. Маліка, П. Саблука, С. Юрій. Завдяки працям цих учених сформульовано підґрунтя для подальших наукових досліджень. Можна зазначити, що кооперація досить широко відображена в наукових публікаціях, але залишається чимало дискусійних проблем, що потребують розширення і поглиблення наукового пошуку.

Метою даного дослідження є визначення перспектив покращання конкурентоспроможності кредитної кооперації в Україні через здійснення їх рейтингової оцінки.

Один із варіантів в перекладі з латинської мови слово «конкуренція» означає спільний біг. Беручи до уваги це трактування, можемо стверджувати, що суперник, котрий «біжить» спільно з кооперацією, користується певними перевагами.

Видатний німецький діяч кооперативного руху Г. Шульце-Деліч ще в минулому столітті писав, що справжня конкуренція подібно до

змагань в арені передбачає, що суперники не тільки володіють приблизно однаковою силою і спритністю, але й інші умови боротьби однакові для них [1].

Кредитна кооперація має великі потенційні можливості, що дозволять їй успішно конкурувати. Вона зародилася в умовах ринку, вистояла в конкурентній боротьбі й досягла чималих успіхів в окремих країнах. Її досягнення зростали завдяки виробленню надійних принципів (правил) діяльності, які не втратили актуальності й нині.

Зокрема, для забезпечення конкурентоспроможності кредитної кооперації України в ринковому середовищі необхідно дбати про дотримання кооперативних принципів. За висловом видатного діяча німецької кооперації Генріха Кауфмана, «випробувані кооперативні принципи, що заповіли нам рочдельці, ось наша надійна опора, наш посох, переможний підкорювач усіх перешкод» [4].

У ринковому середовищі значно зростає роль асоціацій кредитних спілок. Завдяки об'єднанню кредитні спілки забезпечують собі розвиток в умовах конкуренції. «Як тільки кооперативний рух у тій чи іншій країні набував певного розвитку, – писав французький професор Шарль Жід, – кооперативи об'єднувалися між собою. Без створення союзів кооперація не могла досягти помітних успіхів» [4]. Про необхідність приєднання кооперативних підприємств до загального кооперативного руху говорив і талановитий англійський кооператор Джон Мітчел. «Якщо ви хочете, щоб ваше велике діло продовжувало розвиватися, – нагадував він, – то це можливо тільки на основі єднання сил, а не розрізнених дій» [4].

На конкурентоспроможність кредитної кооперації значно впливає забезпеченість її досвідченими спеціалістами, здатними відстоювати її інтереси й примножувати економічний потенціал. У підготовці кадрів необхідно враховувати не тільки потребу в глибоких знаннях економічних, правових і технічних дисциплін, а і знаннях з історії, теорії та практики кооперації.

Враховуючи досвід діяльності кооперативних організацій в умовах конкуренції різних країн світу, доцільно звернути увагу на такі

напрями посилення конкурентоспроможності кредитної кооперації України:

- дотримання кооперативних принципів;
- забезпечення внутрішнього і зовнішнього зростання кооперативних організацій та вдосконалення організаційної побудови;
- ефективне використання ресурсів (матеріальних, фінансових і трудових);
- забезпечення кооперативних організацій кваліфікованими фахівцями – відданими кооператорами;
- пропаганда кооперативних ідей серед населення та забезпечення активності пайовиків;
- вплив на органи влади з метою прийняття законів і законодавчих актів, які сприяли би розвитку створених громадянами країни кооперативів для задоволення власними силами і коштами своїх матеріальних і духовних потреб;
- активна участь у загальноукраїнському і міжнародному кооперативному русі.

Загальною оцінкою результативності застосування конкурентної стратегії є позитивні показники ефективності фінансово-господарської діяльності та високий рівень культури обслуговування.

Кредитна спілка, розробляючи власну стратегію конкуренції, повинна враховувати те, що вона є цілісною системою, і враховувати вплив усіх факторів, які забезпечують підприємству істотну перевагу або спричиняють втрату позицій.

Кожне підприємство унікальне за своєю діяльністю. Його поведінку на ринку характеризує притаманна лише йому комбінація стратегічних ідей і рішень. Але вибір стратегії диктується певними правилами і насамперед залежить від того, в якому ринковому сегменті діє підприємство. На нашу думку, значно покращити конкурентоспроможність кредитних кооперативів можна через здійснення рейтингової оцінки фінансового стану та порядку надання фінансових послуг кредитними спілками.

Аналіз наведених у літературі визначень свідчить, що центральним поняттям у системі рейтингової оцінки визначається термін «рейтинг», який слід розуміти як значення певної відносної оцінки, що діє у визначений момент

або протягом певного періоду, яку суб'єкт рейтингування внаслідок реалізації процесу рейтингування присвоює досліджуваному об'єкту та вважає найбільш оптимальною для його позиціонування за обраним критерієм або набором критеріїв з-поміж інших подібних за основними параметрами суб'єктів господарювання.

Поряд із вказаним терміном, у рейтингуванні широко застосовується поняття «ренкінг», яке, як було сказано вище, попри візуальну схожість, має власні характеристики, відмінні від рейтингу. У перекладі з англійської мови слово «ranking» означає «позиція на шкалі, впорядкування, систематизація, розміщення». Тому нелогічно прирівнювати це поняття до категорії «рейтинг», який за своєю сутністю є оцінкою, виставленою за досягнення конкретного результату, і не відображає місце об'єкта, який ним володіє, серед інших, доки не буде включений до спеціального переліку, тобто ренкінгу. Отже, ренкінг – це список об'єктів, розміщених в одному переліку і відсортованих за одним показником, що має економічне значення для об'єктів, уміщених до цього списку. Власне, ренкінг визначає порядковий номер об'єкта у відсортованому за ознакою якості чи важливості списку [5].

У великому тлумачному словнику сучасної української мови за редакцією В. Т. Бусола подано визначення рейтингу як показника оцінки діяльності, популярності, авторитету якоїсь особи, організації, групи, програм у певний час, що визначається соціологічним опитуванням, голосуванням і визначається місцем, яке вони посідають серед собі подібних, – відносний показник надійності ділового партнера, банку, страхової компанії тощо [2].

Райзберг Б. А. розглядає рейтинг як визначену оцінку, що відображає масштабність і важливість певного суб'єкта господарювання, а також сигналізує про рівень його кредитоспроможності [9].

Коломойцев В. Е. відносить рейтинг до індикаторів ступеня ризикованості надання кредитів тим чи іншим фізичним і юридичним особам, що відображає доцільність налагодження з ними партнерських відносин [6].

Щербак А. В. закріплює за рейтингом роль «інформації до уваги», призначеної для вклад-

ників, які володіють і управляють інвестиційними портфелями, а також для інших учасників ринку цінних паперів [11].

Урікова О. М. зазначає, що рейтинг дає змогу найбільш компактно відобразити комплексну інформацію про підприємство й особливості його діяльності [10].

Грудзевич У. Я. зупиняється на з'ясуванні сутності поняття «система рейтингу», основними елементами якої повинні бути «наявна національна рейтингова шкала оцінки, методологічні засади оцінювання діяльності підприємств, банків, страхових компаній, муніципальних органів та інших учасників ринку, а також особливості функціонування на ринку національних і міжнародних рейтингових агентств» [3].

Дане поняття має економічне визначення, ним займалися також В. Фещенко, Т. Мосійчук, К. Трофімова та інші, які визначали, що застосування рейтингів є доцільним в умовах швидко зростаючого ринку корпоративних облігацій, рівень рейтингу емітенту може вплинути на рівень кредитного ризику і його зміну [8].

З наведеними визначеннями не можна не погодитись. Рейтингову оцінку діяльності кредитних спілок необхідно визначати та здійснювати з урахуванням специфіки їх фінансово-господарської діяльності та кооперативних засад функціонування. На нашу думку, жодне з наведених трактувань рейтингу не можна запровадити для кредитних спілок.

У сучасних умовах кредитна спілка – це невід'ємна й особлива складова банківської системи ринкового типу. Принципи організації, мета, завдання та функції кредитної спілки відрізняють її від інших інститутів фінансового ринку, зумовлюють особливі відносини між ними.

Добровільність об'єднання в кредитну спілку задовольняє основні потреби її членів, які не були задоволені ні в процесі здійснення господарської діяльності, ні в інших організаціях. Значення кредитної спілки зростає завдяки можливості задовольнити потреби її членів щодо отримання фінансових ресурсів або збереження тимчасово вільних грошових коштів однією юридичною особою з найменшими втратами часу та зусиль. Тому рейтин-

гову оцінку діяльності кредитних спілок необхідно здійснювати, враховуючи перераховані вище обставини.

У сучасних умовах господарювання практично не досліджуються об'єктивність діючої методики рейтингової системи оцінки фінансової стійкості кредитних спілок, яка дозволяє визначити ефективність їх діяльності порівняно з нормативом і стосовно один до одного, тобто вона дозволяє визначити не тільки рівень фінансової стійкості окремої організації, але й порівняти його зі значеннями інших суб'єктів господарювання і ранжирувати їх.

Рейтингова система оцінки дозволяє отримати інтегральну оцінку фінансового стану підприємств у балах, які присвоюються йому за кожним із обраних показників. Також ураховують у деяких методиках вагоме значення показників, яке може бути несхожим у різних авторів. За сумарною кількістю балів визначається місце підприємства в рейтингу. Рейтингова система оцінки фінансової стійкості підприємств дозволяє інвесторам вибрати саме те підприємство, яке відповідає їх критеріям, допомагає правильно розмістити свої вільні фінансові ресурси, забезпечити збереження своїх вкладів та отримати найбільші можливі прибутки. Вона здійснюється на основі офіційної звітності, тому об'єктивність таких рейтингів значною мірою залежить від достовірності даних, за якими виконуються розрахунки, і системи використання показників. Узагалі рейтингові системи оцінки відрізняються одна від одної за методиками розрахунку, джерелами отримання інформації, показниками, які використовуються, їх кількістю та широтою охоплення підприємств, рейтинг яких встановлюють [7].

Найбільш розповсюджено застосування рейтингової оцінки під час визначення кредитоспроможності позичальників банківських установ, який ґрунтується на присвоєнні певної оцінки (бала) за значення того чи іншого показника в кожній групі коефіцієнтів (на вибір банку) відповідно до встановленої банком шкали. Потім виводять загальну оцінку (бал), яка й визначає ступінь кредитоспроможності конкретного позичальника.

Рейтинг кредитоспроможності дає більш цілісне уявлення про якість потенційного позичальника і може бути завершальним етапом у кредитному аналізі.

Банки самостійно встановлюють нормативні значення та відповідні бали для кожного показника залежно від його вагомості (значущості) серед інших показників, що можуть свідчити про найбільшу ймовірність виконання позичальником (контрагентом банку) зобов'язань за кредитними операціями.

Коли ми наголошуємо на необхідності здійснення рейтингової оцінки кредитних спілок, то маємо на увазі перш за все проведення порівняльного аналізу з метою визначення позиції, яку посідає кредитна спілка на територіальному ринку, оцінки її конкурентоспроможності.

Однією з найбільш серйозних проблем у сучасній кредитній діяльності, в тому числі й діяльності кредитної спілки, є залучення та підтримка достатнього обсягу капіталу, забезпечення його послідовного збільшення. Крім цього, кредитна спілка визнана не кооперативом, як це спостерігається в інших країнах, а громадською організацією.

Кредитна спілка є фінансовою організацією, але способи та напрями її роботи мають свою специфіку. Тому не всі показники, що характеризують ефективність кредитних установ, можуть бути використані для оцінки ефективності діяльності спілки.

Фінансова стійкість підприємства – це такий стан його фінансових ресурсів, механізм фінансових ресурсів, їх розподілу та використання, який забезпечує розвиток підприємства на підставі росту прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику.

Показники фінансової стійкості є однією з найважливіших груп показників у початковий період роботи спілки. Від стану фінансової стійкості залежить ступінь довіри населення – потенційного вкладника. Для підтримки платоспроможності необхідно мати достатній обсяг власних коштів.

Структура показників оцінки діяльності кредитної спілки наведена на рис.

Рис. Показники оцінки діяльності кредитної спілки

Відповідно до Порядку складання та подання звітності кредитними спілками й об'єднаними кредитними спілками до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України кредитні спілки подають таку звітність:

1. Загальна інформація про кредитну спілку.
2. Звітні дані про фінансову діяльність кредитної спілки.
3. Звітні дані про склад активів і пасивів кредитної спілки.
4. Звітні дані про доходи та витрати кредитної спілки.
5. Розрахунок необхідної суми резерву за безпечення покриття втрат від неповернених кредитів.
6. Звітні дані про кредитну діяльність кредитної спілки.

У світовій практиці регулювання діяльності кредитних установ існує багато методик оцінки їх фінансового стану та діяльності, які застосовують у різних економічних умовах.

У 2000 р. НАКСУ запровадила рейтингову систему оцінки фінансового стану кредитних спілок для членів асоціації. У процесі розробки цієї системи застосовували методика, яка закладена в системі рейтингового аналізу фінансового стану КАРЕР. Рейтингова система НАКСУ ґрунтується на розрахунку 16 показників.

Рейтинг кредитних спілок визначається за оцінкою основних показників діяльності: дохідність, капіталізація, обсяг активів, рівень ліквідності та заборгованості. Кожен із цих по-

казників оцінюється за кількома параметрами. Капітал оцінюється за чотирма показниками в балах від мінус 40 до плюс 40; активи оцінюються за шістьма показниками, від мінус 20 до плюс 25 балів; доходність визначають два показники – від мінус 20 до плюс 20; ліквідність – один параметр у діапазоні від нуля до п'яти; простроченість – три показники, від мінус 10 до плюс 10.

Загальна оцінка, залежно від стану кредитної спілки, може коливатися від мінус 90 до 100 балів. Якщо загальна оцінка нижче нуля, значить фінансовий стан кредитної спілки критичний, від 1 до 25 – дуже серйозні проблеми, від 26 до 40 – складна ситуація, яку можна виправити, від 41 до 60 – задовільний стан, від 61 до 75 – стан добрий, бал понад 75 відображає дуже добрий стан.

При цьому кредитні спілки поділяються за обсягом капіталу на 5 груп:

- 2–5 млн грн;
- 1–2 млн грн;
- 500 тис. грн – 1 млн грн;
- 100–500 тис. грн;
- менше 100 тис. грн

Максимальний бал кредитної спілки може становити 100 балів, мінімальний бал – «-90». Отриманий сумарний бал визначає одну з шістьох можливих категорій фінансового стану:

- критична;
- задовільна;
- добра;
- ризикова;
- проблемна;
- дуже добра.

Система рейтингового аналізу фінансового стану кредитних спілок у Польщі KAPER передбачає чотири групи показників – капіталу (K), якості активів (A), ліквідності (P), ефективності й рентабельності (E, R).

Кредитні спілки для цілей аналізу за розміром активів розподіляються на дві групи: кредитні спілки з активами до 5 млн злотих і кредитні спілки з активами більш 5 млн злотих. Кожний показник має оптимальне та критичне значення. Інтервал між оптимальним і критичним значенням поділений на певну кількість проміжків, кожному з яких присвоюється бал. Після визначення фактичного значення кожного показника та присвоєння відповідного бала визначається сумарний бал кредитної спілки. Отриманий сумарний бал визначає одну з чотирьох (A, B, C, D) категорій.

Усього застосовуються 19 показників: загальний капітал до загальних активів (норма – 8 % для великих спілок, 12 % – для малих); показник покриття кредитів капіталом (норма – 12 %), показник покриття депозитів капіталом (норма – 10 % для великих спілок, 12 % – для малих); прострочені кредити терміном більше 30 днів, зменшені на резерв сумнівних боргів до капіталу (норма – 0 %); інституційний капітал до загальних активів (норма – 4 %); недохідні активи до загальних активів (норма – 6 %). При цьому кредити, які прострочені більше 30 днів, скореговані на сформований резерв сумнівних боргів до активів (норма – 3 %), кредити, прострочені більше 30 днів, – до загальних кредитів (норма – 5 %); обов'язкова та миттєва ліквідність (норма – 10 %); співвідношення сальдо кредитів до сальдо депозитів (норма – 80 %); дохідні активи до платних пасивів (норма – 100 %); строкова (6 місяців) ліквідність (норма – 150 %); прибуток до активів (норма – 2 %); співвідношення витрат і доходів (норма – 80 %); співвідношення фінансової маржі до активів (норма – 7 %); отримані проценти за кредитами до нарахованих процентів за зобов'язаннями (норма – 180 %); прибуток активів (норма – 15 %); операційні витрати до активів (норма – 4 %).

Таким чином, існують певні розбіжності в системі рейтингової оцінки показників фінансово-господарської діяльності кредитних

спілок в Україні та Польщі: методика поділу на групи за обсягом капіталу, перелік показників і оцінка категорій. Але, на нашу думку, всі перераховані методики не можуть охарактеризувати фінансово-господарську діяльність кредитних спілок як такі, що відповідають принципам кооперативного руху.

Кооперативні цінності є функціональною основою кооперативного способу життя кооператорів. Якщо такі цінності визначають суспільно-господарську діяльність, поведінку керівників і членів, спостерігається стабільне зростання кооперативних організацій і їхньої популярності в суспільстві.

Світова кооперативна спільнота визначила такі основні морально-етичні цінності кооперації: взаємодопомога, демократія, рівність, справедливість і солідарність.

Взаємодопомога. На думку кооператорів, всебічний розвиток людини можливий тільки у взаємодії з іншими людьми. Шляхом об'єднання можна досягти значних успіхів, особливо для посилення свого впливу на ринкову ситуацію. Кооператив як суспільний інститут сприяє підвищенню освітнього, культурного рівня учасників кооперативного руху.

Демократія – обов'язкова передумова участі у справах свого кооперативу, а міра участі – один із показників демократії. Механізм існування демократії знаходиться всередині самої кооперації. Члени кооперативу управляють ним на принципах самоуправління, контроль у кооперації також здійснюють пайовики. Отже, влада в кооперації належить її членам. Послідовне дотримання демократії дозволяє кооперативам в умовах ринкової економіки не тільки зберігати, але й постійно підтверджувати свою кооперативну сутність.

Члени кооперативу мають певні права, зокрема право голосу на загальних зборах, право на привілеї та право бути обраним в органи управління. Кооперативи намагаються дотримуватися фактичної рівноправності своїх членів, оскільки нерівність при здійсненні прав роз'єднує їх, а рівність, навпаки, об'єднує, зміцнює кооперацію.

Дотримання справедливості – характерна риса кооперативів, які функціонують перш за

все для блага своїх членів. Члени одного кооперативу і одночасно його працівники, тому справедливість визначається рівною оплатою рівного внеску кожного. У багатьох кооперативах справедливість визначається порядком розподілу між ними частини кооперативного прибутку або доходу, який прийнятий самими пайовиками.

У кооперативному русі солідарність означає спільність інтересів його учасників і їх взаємну відповідальність за результати діяльності. Кооперативи та кооператори становлять єдине ціле.

Як продукт кооперативного руху кооперативні цінності відображають моральний вибір самих кооператорів. Цінності кооперації взаємно доповнюють одна одну. Як правило, вони взаємопов'язані з кооперативними принципами.

Дуже часто основною метою діяльності кредитних спілок є залучення найбільшої кількості пайовиків з метою росту обсягу своїх активів; проценти за користування кредитом розраховуються з урахуванням ситуації на кредитному ринку, не враховуючи інтересів членів спілки та їхніх особливих можливостей.

На нашу думку, саме соціальні показники та дотримання кооперативних принципів діяльності мають бути покладені в основі рейтингової оцінки діяльності кредитних спілок.

Соціальна ефективність – це відповідність діяльності спілки своїм соціальним завданням. Про зміну соціальної ефективності спілки можна робити висновки порівнюючи показники в динаміці.

Кредитну спілку як засіб мікрокредитування можна розглядати як інвестора. Суть інвестиційної діяльності кредитної спілки полягає в комплексі заходів щодо підготовки та реалізації проектів інвестицій, у результаті яких досягається соціальний ефект. Основною метою інвестиційної політики кредитної спілки є забезпечення найбільш ефективних способів розширення активів з позицій перспективного розвитку.

Соціальна ефективність функціонування кредитних спілок у регіоні може розглядатися з погляду досягнення раціонального спо-

живання продуктів харчування та підвищення рівня життя населення. Результатом діяльності кредитної спілки буде підвищення зайнятості та ріст доходів населення, а також ріст ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності кредитних спілок відіграють члени кооперативів – пайовики. Без їхньої активної участі у діяльності кредитних спілок, їх зацікавленості в успішній роботі розвиток кредитної кооперації в ринковому середовищі стає неможливим.

На конкурентоспроможність кредитної кооперації значно впливає наявність у ній досвідчених спеціалістів, здатних відстоювати її інтереси й примножувати економічний потенціал. У підготовці кадрів для кредитних спілок України необхідно враховувати не тільки потребу в глибоких знаннях економічних, правових і технічних дисциплін, а і знаннях з історії, теорії та практики кооперації.

Важливе значення для розвитку кредитної кооперації України має розповсюдження і використання досвіду успішної роботи її окремих організацій навіть у сучасних умовах нецивілізованої конкуренції. Одним із основних напрямів розповсюдження досвіду роботи має стати рейтингова оцінка фінансово-господарської діяльності кредитних спілок.

На основі проведеного аналізу особливостей існуючої методики рейтингової оцінки діяльності кредитних спілок окреслимо її перспективні сфери застосування.

Порівняльний аналіз – порівняння фінансових показників і результатів діяльності підприємства з аналогічними показниками за попередні періоди, інших підприємств, середніми значеннями цих показників по відповідних галузях, нормативними значеннями. Він визначає конкурентоздатність підприємства і його потенціал у діловій співпраці. Фінансовий стан підприємства розглядають не тільки як якісну характеристику фінансів підприємства, а й як кількісний вимір – рейтингова оцінка.

У методиці рейтингової оцінки кредитних спілок необхідно врахувати соціальні показники оцінки діяльності, що виходять з коопе-

ративних принципів діяльності: взаємодопомога, демократія, рівність, справедливість і солідарність.

Кредитні спілки є важливою інфраструктурною складовою фінансового ринку. Тому їхня господарська діяльність повинна сприяти економічному розвитку регіону. У процесі організації кредитних відносин кредитні спілки враховують інтереси спілки, її пайовиків, позичальників і загальнодержавні інтереси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрам Б. Ф. Конкуренція – справа серйозна / Абрам Б. Ф. // Вісті Центральної спілки споживчих товариств України. – 1998. – 30 квіт.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Електронний ресурс] / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусол. – К. : Ірпінь, 2005. – 1728 с. – Режим доступу : <http://www.slovnyk.net/?swrd=%F0%E5%E9%F2%E8%ED%E3>. – Назва з екрана.
3. Грудзевич У. Я. Проблеми та перспективи діяльності рейтингових агентств щодо оцінки банків в Україні / У. Я. Грудзевич // Регіональна економіка. – 2006. – № 3. – С. 156–161.
4. Жаркова Л. Кооперативні принципи і цінності – незмінні / Жаркова Л. // Вісті Центральної спілки споживчих товариств України. – 1998. – 21 травня.
5. Єпіфанова І. Ю. Рейтингова оцінка фінансової стійкості підприємств сільськогосподарського виробництва [Електронний ресурс] / Єпіфанова І. Ю. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/portal/SocGum/Apter/2009/52/21.pdf>. – Назва з екрана.
6. Коломойцев В. Е. Універсальний словник економічних термінів: інвестування, конкуренція, менеджмент, маркетинг, підприємництво : навч. посіб. / В. Е. Коломойцев. – К. : Молодь, 2000. – 384 с.
7. Логвиненко Ю. Л. Сутність та значення рейтингів у підприємницькому середовищі [Електронний ресурс] / Логвиненко Ю. Л. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnl/19_3/223_Logwynenko_19_3.pdf. – Назва з екрана.
8. Мосійчук Т. Рейтингування на ринках фінансових послуг: реалії та перспективи / Т. Мосійчук // Фінансовий ринок України. – 2006. – № 4 (30). – С. 20–21.
9. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 5-е изд. [перераб. и доп.]. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 495 с.
10. Урікова О. М. Рейтингова оцінка фінансового стану підприємства / О. М. Урікова // Перспективи та пріоритети розвитку економічного аналізу : тези доповідей і виступів III Всеукр. конф. студ., асп. і молодих вчених. – Донецьк : Юго-Восток Лтд, 2006. – С. 293–294.
11. Щербак А. В. Перспективи використання рейтингових оцінок в інвестиційній діяльності підприємств / А. В. Щербак // Економіка та управління підприємствами. – 2008. – № 5 (83). – С. 83–91.

УДК 336.71:338.124.4(477)

БАНКІВСЬКИЙ МАРКЕТИНГ ЯК СПОСІБ УНИКНЕННЯ ПРОБЛЕМНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ БАНКІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ РЕЦЕСІЇ

О. І. Лєскова; І. Г. Брітченко, доктор економічних наук

Стійкість економічного зростання в будь-якій країні залежить від спроможності банківської системи забезпечувати потреби суб'єктів господарювання необхідними кредитними ресурсами. Разом із тим, загальна тенденція

сучасного розвитку кредитних операцій сучасного банку – це суттєве зменшення обсягів кредитування та збільшення частки проблемних позик у кредитних портфелях банківських установ, що свідчать про недосконалість мето-